

The Greek Review of Social Research

Vol 4 (1970)

4-5



Η συμμετοχή των εργαζομένων εις τας επιχειρήσεις, υπό Ιωάννου Δ. Βαρδακούλα

Π.Α. Σινόπουλος

doi: [10.12681/grsr.516](https://doi.org/10.12681/grsr.516)

Copyright © 1970, Π.Α. Σινόπουλος



This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Σινόπουλος Π. (1970). Η συμμετοχή των εργαζομένων εις τας επιχειρήσεις, υπό Ιωάννου Δ. Βαρδακούλα. *The Greek Review of Social Research*, 4, 274–275. <https://doi.org/10.12681/grsr.516>

Ἡ Συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ὑπὸ Ἰωάννου Δ. Βαρδακουλά, Ἀθήναι 1970, 220 σελ.

Ἡ Ἑλλάς ἀποφέρει χρονίως ἀπὸ τὸν ῥωτιστικὸν ὅσον καὶ τὸν φραγκοβενιζινοβενιζισμόν. Οἱ ἐκπρόσωποι καὶ τῶν δύο αὐτῶν ρευμάτων ἤπληξαν ἀνάκαθεν ἀντίθετοι πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀγωνιζόμενοι νὰ ἐκρίψουν τὰς ἐπιβιώσεις τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ αἱ ὁποῖαι δὲν συμφέρουν εἴτε μετὰ τὰς διαφόρους «νεωτερισμοὺς» τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, εἴτε μετὰ τὴν μὴ δυναμικὴν ἀντιληψὴν περὶ Ἀρχαιοῦτος.

Ἐν τούτοις ὁ Νεσελιτισμὸς ἀποτελεῖ κείμενον, ὅπου ἀναχωνόμενοι ἀθρόοις ἀλλὰ θετικὰς τὰ στερεὰ στοιχεία τοῦ παρελθόντος του, ἐνθὺ οἱ ἐκαστοτε ὁπαδοὶ τῶν ὡς ἄνω ἀντιπαραδοσιακῶν τάσεων, θέλοντες καὶ μὴ, ὑποκλίνονται πρὸ τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως, ὅποτε «εἰσβάλλει» αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀλλοδαπὴν, φορητὰς «αἰσθητικὰ», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Παπαδιαμάντης.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτὴν τὴν ἀντιρεαλιστικὴν μαγίαν, ἐγράφοντες πρὸ ἐπιάν: «Εἶναι πάντως ἀπαράσιτον νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν μετὰ σύστημα καὶ πάθος, ὅτι μᾶς προσφέρει ὁ ἑλληνικὸς χῶρος, ὅχι μόνον διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ ὁικονομία μας, ἀλλὰ διὰ ν' ἀποκτήσῃ μίαν ὕψι πλῆξιν, καὶ ἰδικίαν τὴν καθαρὰς ἑλληνικὴν προσωπικότητα» (ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Κόσμος», 11 Νοεμβρίου 1967).

Ἐφορμὴν διὰ παρομοίας σκέψεις μᾶς δίδει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἰωάννου Δ. Βαρδακουλά Ἡ Συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου ἐξετάζονται τὰ αἰτία τὰ ὅποια φώγησαν εἰς τὴν διαμορφώσιν τοῦ θεσμικοῦ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἀναλύεται ἡ ἔννοια τῆς Συμμετοχῆς καὶ ὁ τρόπος ὁργανώσεως τῆς ὑπὸ Συμμετοχῆν ἐπιχειρήσεως. Εἰς τὸ τρίτον μέρος ἀναφέρονται αἱ μορφαὶ τῆς Συμμετοχῆς καὶ ἀναλύονται συγγενικοὶ θεσμοί. Εἰς τὸ τέταρτον μέρος ἐκτινέται ἡ ἀδιαφορὴ θεωρία αἱ διατυπωθεῖσαι διὰ τὸν θεσμόν τῆς Συμμετοχῆς. Ἀκολουθεῖ ἡ ἐκθεσις τῶν πορισμάτων τοῦ συγγραφέως.

Ὁ συγγραφεὺς μὲ τὸ ἔργον του αὐτὸ δίδει συγκλονιστικὸν κτύπημα εἰς τὰς ὕλιστικὰς ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι εἶχον θεωρηθῆναι τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐμπόρευμα, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ δύναται «ν' ἀναποκριθῇ ἡ ἐπιχειρήσις εἰς τὸ ἐπιμόνον αἴτημα διὰ τὴν αὐξάνσιν τῆς παραγωγικότητος», παρ' ὅλην τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐξειληγμένων τεχνολογικῶν γνώσεων (σ. 120). Ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ὅτι εἶναι ἀπαράσιτος «ἡ ἐξευρέσις ἐνὸς νέου σχήματος ἐργασίας εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὑπὸ τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐνταξίς τοῦ ἐργαζομένου εἰς τὸ σύνολον τῆς ἐν αὐτῇ ἐργασίας καὶ ἡ, ἀντὶ τῆς μηχανικῆς πλεωρίας τῆς ἀποδόσεως, ἀξιολόγησις τῆς προσωπικότητος, ἡ ὁποῖα θὰ ἐκτελέσῃ

τὴν ἐργασίαν αὐτήν». Καὶ τὸ «νέον σχῆμα» τὸ ὁποῖον προτείνει ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἡ Συμμετοχὴ, μετὰ τὴν ὁποῖαν «δημιουργεῖται μετὰ τῆς ἠγεσίας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐργαζομένων μία κοινότης, εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὁποίας ἀναλαμβάνουν οὗτοι ἀμοιβαίως τὴν ἐνθῆνην πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνωτέρας ἀπὸ κοινὸν ἀποδόσεως, εἰς τὴν διανομὴν τῶν ὠφελῶν τῆς ὁποίας συμμετέχουν, ἰεριστάνενοι ὅπως εἰς συμμετοχῶν». Ὑπὸ τὴν τοιαύτην συμμετοχικὴν τάξιν διὰ τῆς ὁποίας, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐπαυαλεῖ εἰς τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν ἡ διαταραχθεῖσα ἰσορροπία καὶ ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη, ὁ ἐργαζόμενος, ἀφοῦ ὑπέστη ὀδύνην ὀδοκμασίαν, ἀνακτῶν τὴν κοινωνικὴν του αὐτοτέλειαν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς προσωπικότητος του, συμμετέχει εἰς τὴν ἀνθρώπινην κοινωνίαν ὡς ἰσότημον μέλος». (σ. 23).

Τοιοῦτοτρόπος ἡ Συμμετοχὴ δὲν ἀναποκρινεταί μόνον εἰς τὸ αἶτημα διὰ τὴν προβολὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δημιουργεῖ καταλλήλους προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐξῆδον του ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ἀνεκδικήσεως. Διότι ἡ «αὐξήσις τοῦ ἐργατικοῦ εισοδήματος καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐργαζομένου ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς νοοτροπίας τῆς ὁμάδος, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν ὄσους, τὸ γε νῦν, ἀναζητεῖ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, σημαίνουν τὸ τέλος τῆς προλεταριακῆς συνειδητικῆς καὶ ὀρθοειδῶν μίαν νέαν ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρώπινης, βασιζομένην εἰς τὴν ἠθελμῆνην, ἐνευσιεῖθον συνερρασιασιν, ἡ ὁποῖα θεμελιούται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος καὶ προάγει, μετὰ τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν ἀδελφότητα». (σ. 199).

Μὲ ἀπὸ τὸν τρόπον «συνδέονται οἱ ἐργαζόμενοι μετὰ τὴν ἰδεολογίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀνεπτόξεως», ἐνθὺ ἡ αὐξήσις τοῦ ἔθνικοῦ εισοδήματος, ἡ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται μετὰ τὴν Συμμετοχὴν, ὑπηρετεῖ τοὺς σκοπούς τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς (σ. 193-4). Ἐπι πλῆον, ὁ συγγραφεὺς τονίζει καὶ ἐν βασικῶν πλεονεκτημάτων τῆς Συμμετοχῆς, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τὸν παγκοσμίον πληθωριστικὸν πιέσμον καὶ τῶν τάσεων δι' αὐξήσεως τῶν ἀμοιβῶν τῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας, παρουσιάζεται ὡς σάνις σωτηρίας: «Ἡ ὕλικὴ ὁμῶς συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, λόγῳ τῆς Συμμετοχῆς, αὐξάνει τὰ εισοδήματα αὐτῶν, χωρὶς τὸν κίνδυνον πληθωριστικῶν τάσεων, λόγῳ τῆς παραλλήλου αὐξήσεως τῆς ποσότητος τῶν διαθεσίμων ἀγαθῶν. Καὶ ὅχι μόνον αὐξάνει τὰ εισοδήματα, δι' ὃν ὁ ἐργαζόμενος συμμετέχει εἰς τὴν προκύπτουσαν εὐμερίαν καὶ πρόδοον, ἀλλὰ τὸ σπουδαίον ὁ ἐργαζόμενος-συμμετοχὸς συνειδητοποιεῖ ὁλοκλήρως καὶ περισσότερο τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ προστασία αὐτοῦ—ἀπαίτησις δικαία καὶ ὀχι ἐκδῶλως φιλανθρωπία—δὲν εἶναι τὸσον πρόβλημα διανομῆς, ὅσον ἀνυπόθετος τὸν παραγωγικὸν δυνατοῦτον τῆς

ἐπιχειρήσεως, τὴν ὁποῖαν πραγματοποιεῖ ἡ Συμμετοχὴ». (σ. 195-6).

Εἰς τὸ σημείον αὐτὸ θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι δὲν βλέπομεν νὰ ἀποτελῇ ἡ Συμμετοχὴ τὸ σύστημα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ λύσῃ πλήρως τὸ πρόβλημα τοῦ αἰτήματος περὶ αὐξήσεως ἀποδόχων. Ἰσὸς ὁ συμμετοχὸς δὲν θὰ προβάλλῃ ἀπαίτησις, προσπαθῶν νὰ αὐξήσῃ τὰ εισοδήματα του μετὰ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος του· ἀλλὰ δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ ἀποφύγῃ τελικῶς τὸ αἶτημα τῆς αὐξήσεως τοῦ εισοδήματος, καθ' ὃν χρόνον ὁ διαφρησις θὰ τὸν καταταρῶναι καὶ θὰ τὸν πιεζῇ νὰ διαθέτῃ συνεχῶς περισσότερα ἀπὸ ὅσα του ἐπιτρέπει ἡ παραγωγικότης του. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὁ ἐργαζόμενος θὰ ἀισθάνεται καὶ πάλιν ὅτι δὲν «συμμετέχει εἰς τὴν προκύπτουσαν εὐμερίαν καὶ πρόδοον». Ἐξ οὗτων προκύπτει ὅτι ἡ Συμμετοχὴ, ἡ ὁποῖα ἀναποκρινεταί εἰς ὀυσιαστικὰ αἰτήματα τῆς ἐποχῆς μας καθὼς καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἀναπτυσσομένων οἰκονομιῶν, ἐμφανίζεται ἀποξενωμένην ὅταν ἐκφορεῖται ἐντὸς τῶν πλαισίων μιᾶς ἀφηνιασμένης Καταναλωτικῆς Κοινωνίας καὶ οὐδέποτε ἡ Συμμετοχὴ θὰ δυνήθῃ νὰ ὀλοκληρήσῃ τὰς ἐπιδιώξεις τῆς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐκ τῶν ὄντων ἀνεύθου, διὰ νὰ σωθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, δταν αὐτὴ ἡ Κοινωνία, ἡ ὁποῖα ἔχει χάσει τὴν σφῆσιν τοῦ μέτρου, μὴ ὀδηγεῖ ὅχι μόνον εἰς τὸν ἐκβαρβαρισμόν—ἐφ' ὅσον μὴ ἐκπαιδεῖται νυχθημερίαν εἰς τὸ πᾶν νὰ μὴ «φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας—ἀλλὰ καὶ εἰς ἰδιοῦτον δουλείαν, δταν τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας ὀδηγοῦν κατ' ἀελαῖον τρόπον εἰς τὴν ἱκανοποίησιν αὐτοχρημα πλεασματικῶν ἀναγκῶν.

Ἄλλὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Βαρδακουλά ἔχει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ συγκινῇ βαθύτατα τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν, ὑποστηρίζον ὅτι ἡ Συμμετοχὴ εἰς τὴν θεσμὸν ἑλληνικῶν, Βεβαίως, ὡς ἀφρητῆριον τοῦ θεσμικοῦ τῆς Συμμετοχῆς θεωροῦν τὸ ἔτος 1896, ὅτε αὐτὸ τὸ καταστατικὸν τοῦ Ἰδρυμάτος Karl Zeiss καθιερώθη ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ κέρδη του. Μεταπολεμικῶς, ὁ θεσμὸς ἐφηρομῆθη εἰς πολλὰς χώρας, εἰς μέσο συλλογικῶν συμβάσεων εἴτε βάσει νόμου ἢ συνταγματικῶν διατάξεων. Ἄλλὰ ὁ συγγραφεὺς διαβεβαίονει ὅτι πρῶτην ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμικοῦ εἰς τὸν κόσμον ἔκαμε «ἡ ἐν Ἀμεταλικίῳ, ἀναβίωσασα, κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1780, Κοινὴ Συντροφία τῆς Θεταλίας» (σ. 43)—ἡ ὁποῖα ἀπὸ παλαιότερον, ὡς γνωστόν, τὸσον ἔχει συζητηθῇ καὶ θαυμαστῶς διεθνώσῃ. Ἐπι πλῆον προσθέτει ὅτι ἐν ἀντιπαράθετον αἱ πνευματικαὶ καὶ ἠθικαὶ βάσεις εἰς τὰς ὁποίας εἶχε στηρηθῇ ἡ Κοινὴ Συντροφία τῆς Θεταλίας πρὸς ἐκείνας τοῦ Ἰδρυμάτος Karl Zeiss εἶναι φανερά ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος», (σ. 49-50). Τέλος συμπεραίνει ὅτι «ἡ ἰδέα τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι ἀκόμη παλαιότερα εἰς τὸν ἑλληνικὸν χρόνον» (σ. 44). Πράγματι, ὁ καθηγητῆς κ. Δημ. Γρ. Τράκουαν βλέπει

ήδη και εις τὴν ἐποχὴν τοῦ Βυζαντίου «τὴν ἀπρόσωπον τῶν τῆς κοινοβιακῆς ἐξισοπέδοσως τῶν πιστῶν», ἐνθ' αἱ νεοελληνικαὶ κινήσεις (...) ἤσαν κοινοπραξίαι στρατευομένης» (Δημ. Γρ. Τσάκωνα, «Κοινωνιολογία καὶ φιλοσοφία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ», Ἐπιθεώρησις Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, τεύχος 2-3, σσ. 81-2). Καὶ ὅταν ὁ συγγραφεὺς προτείνει νὰ ἀποκαταστήσωμεν εἰς τὴν χώραν μᾶς καὶ δὴ εἰς τὸν χρόνον τῆς οικονομίας τοῦ πνεύματος τοῦ κοινοτισμοῦ, διὰ τῆς Συμμετοχῆς» (σ. 205), ἐνθυμούμεθα πάλιν τὸν κ. Τσάκωνα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἐτη τονίζει ὅτι «ὁ Νεοελληνικὸς κόσμος μόνον διὰ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν παράδοσιν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ μίαν ὁμαλὴν τάξιν». (Δημ. Γρ. Τσάκωνα, Προβλήματα Ἑλληνικότητος, (κείμενα δημοσιευθέντα περιοδικῶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν), Ἀθήναι 1970, σ. 32).

Π. Α. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Διοίκησις, ὑπὸ Χριστοῦ Κ. Μιχάλου, ἔκδοσις Gutenberg, Ἀθήναι 1969.

Κατὰ περισσότερον ἀπὸ μία ἄλλη παρουσίασις βιβλίου δὴ ἤθελα νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖωμά. Καὶ τοῦτο διότι πάλαι ἐπιθυμία μου ἦτο νὰ συνθέσω μίαν κάπως ἐκτενῆ μελέτην περὶ γραφειοκρατίας, παρακινουμένης πρὸς τοῦτο ὑπὸ ταιλαπωριῶν τὰς ὅποιας μὴ προσέφερον ὀριζόμενοι ὑπὸ κινήσεως. Ἄνευρον λοιπὸν εἰς τὴν οικογενειακὴν βιβλιοθήκην τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Χρ. Μιχάλου Ἡ Διοίκησις, προτιθέμενος νὰ τὸ χρησιμοποιήσω ὡς βιβλιογραφικὸν βοήθημα. Μετὰ τὰς πρῶτας σελίδας ὅμως ἀνέλθθημεν ἐν μεγάλῃ ἡν χαρᾷ ἐν τῇ μελέτῃ «πειρᾷ γραφειοκρατίας» εἶεν ἡδη γραφῆ, καὶ μάλιστα ὅπως τὴν ἀνερευνήσῃμεν ἐν: Μελέτῃ «κατὰ γραφειοκρατίας». Τοῦτο πιστεύω ὅτι δικαιολογεῖ τὸν ἐνθουσιασμόν μὴ τὸν ὀποιον παρουσιάσῃ τὴν Διοίκησιν.

Ἡ καλύτερη παρουσίασις τοῦ βιβλίου θὰ ἦτο ἡ ἀντιγραφή του. Καὶ τοῦτο διότι εἶναι ὅσον συμπεπυκνωμένη ἡ ὁδία, ὅπως περαιτέρω συμπύκνωσις δὲν δύναται νὰ νοηθῇ. Ἄντ' αὐτοῦ, παραυλοῦσθ' ὁμόνως: «...Ἀμετρίτου εἰς τὰς Διοικητικὰς μελέταις. Πάσχυον ὅμως ὅλοι ἀπὸ τὸ ἴδιο ἐλλόγημα: τὴν κατατριβὴν εἰς τὰς θεωρίας. Φυσικὰ ἀπαράτητος ὁ ὀρισμὸς. Καὶ αἱ ἀναλύσεις. Καὶ αἱ τοποθετήσεις. Καὶ τὸν κκεκῶνα τὸν, ὅμως, καταποντίζεται, συχνὰ, ἡ ὁδία...»

Ἀκολουθεῖ μία γλαφυρὰ ἱστορικὴ ἀνάλυσις τῆς διοικήσεως καὶ τῆς σταμίας ἀεὶ φῆς τῆς, τῆς γραφειοκρατίας, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐντέθεν.

Ἀνακαλύπτωμεν ἐν συνεχείᾳ, μαζὶ μὴ ἐν τῷ συγγραφέα, ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι πάντοτε ἐν:

«...Τὸ χερότερον εἶναι ὅτι ἡ δημιουργηθεῖσα κρίσις ἐβάρυνε, κυρίως, ἐπὶ τῆς ποιότητος. Ἐδοῦ ἔγκειται καὶ ἡ βασικὴ αἰτία τῆς κακοδομίας, εἰς τὴν ὅποιαν περιήχηθ' ἡ Διοίκησις...» «...Καὶ ἐξ ἄλλου,

ἡ ἀξίωσις τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ δικαία ἀμερόληπτος, ταχία καὶ θετικὴ ἱκανοποίησις τῶν ὑποθέσεων του, αἱ ὅποια, εἰτε ἥθικοι, εἰτε οικονομικοὶ ἐνδιαφέροντος, εἶναι, πάντως, σημαντικαὶ διὰ τὴν ζωήν. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἰαδιόητος ἐπιείκεια εἰς τὴν στελέχων τῆς Διοικήσεως καθίσταται αὐτομάτως σκληρότης ἐναντίον τοῦ λαοῦ... Ἐτεῖ ἐργεταί εἰς τὴν σκένιν ἐκείνη ἡ μείστις παρατηρητικότητος κρίσις τοῦ Σοπενγῶουερ, κατὰ τὴν ὅποιαν ἡ ἔμφωτος ἱκανότης δύναται, σχεδόν, νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν ἑλλειψιν μορφώσεως. Ἀλλὰ καμμία πνευματικὴ μόρφωσις δὲν δύναται νὰ ἀναληρῶσῃ τὴν ἑλλειψιν ἐμφῶτος ἱκανότητος...»

Προχρὸρ κάπως ταχύτερον, ἀπαριθμῶν τοὺς τίτλους τῶν κεφαλαίων διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ κέντρον βάρους τοῦ βιβλίου: «Ἀντικεινικὴ νοοτροπία», «Ἀναξιόπιστος», «Ἐνοχος λοιπὸν», «Νομοθετικὸς λαβύρινθος» [περὶ αὐτοῦ πλέον!], «Ἡ παράδοσις», «Παγκόσμιον τὸ πρόβλημα», «Ἡ ἑλληνικὴ εἰκὼν», «Ἀνάγκη ἀναπροσαρμογῆς», «Τεράστιον ἱστορικὸν ἔργον», «Αἰρίζεται τῆς κακοδομίας», «Τὸ ρωσφετ», «Ἡ ἐξάρτησις ἀπὸ τὴν πολιτικὴν», «Ἡ γραφειοκρατία».

Σταυροῦσθ' ὁμόνως:

«...ἴσπερσοῦτο, ὁλόεν καὶ περισσότερον, ὁ μηχανισμὸς τῆς γραφειοκρατίας. Ὁ πολυλοπὸς αὐτῆς ἡπλοῦτο μὲ σταθερὰς ἐπεκτατικὴν δύναμιν. Καὶ περιέσφιγγε μὲ προτοσταν παραλυτικὴν δύναμιν ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῆς Διοικήσεως...»

Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ διήγημα Ὁ κῆριος Τημητάρχης τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου:

«...Ὁ κ. Τημητάρχης μαινοῖνται στὸ γραφεῖο τὸν βῆκε μέσα τὸν λαμπρὸ ἥλιον νὰ τὸν κρατῆται εἰς ἀναφορὰς, τίς ὑπογράφει καὶ τίς ἀναβολέει... Τρέμου τὴν ὑπογραφήν του. Ὁ τελευταῖος γραφίσις τῆς ἐπαρχίας τὸν νοιθεῖ. Οἱ πῖο δυνατοὶ τὸν πολιτευόμενοι ἔχουν τὴν ἀνάγκη του καὶ τὸν κολεκεῖται. Ὁ Ὑπουργὸς ὁ ἴδιος εἶναι μελεστέαλακτος μαζὶ του ὅπ τὸν φόβη μπος τοῦ καταφέρει καμμιὰ σιγανὴ γραφειοκρατικὴ μαχαίρια, τέτοιος ποὺ εἶναι, ἠνευος σάν βαθὺ ποτάμι, ἄμυλτος σάν πηγάδι, κῆτοχος τῆς Ὑπηρεσίας, μοναδικὸς γὰς λύσεις καὶ περιπλοκέει... Οἱ ἄκελοι. Νὰ τὸς ἀνοίγῃ! Νὰ τὸς διαβάξῃ!... νὰ περιμένουν τὸ νῆμα του... Ἀπειρε ὑποθέσεις νὰ σταματοῦν ἐκεῖ καὶ νὰ ὀριζοῦνται ἀργά, σάν τὰ φροῦτα στὸν ἥλιον... Ἡ εὐτυχία τῆς ἀναβολῆς...»

«Ὁ ἥλιος χυθῶνται τόσο ἠδονικά στὸς φακέλους καὶ στὸς κώδικας, ποὺ ὁ Τημητάρχης ἐνοῖσσε νὰ τὸν κυριεῖαι ἀκράτητο συναίσθημα παντοδυναμίας. Ἐκεῖνο τὸ πρῶτ' ἐπὶ τῆς κῆριος κάποιον γελοῖον, ἀποφάσισε τὴν στασιμότητα τοῦ Κουτσοπετροῦ, ἐματῶσσε δύο χρήσιμα ἡγῶνα ὀδοποιίας, εἰτε «βῶδι» τὸν κλητῆρα, ἔβρισε ἕνα γράφεα, καί, ὅταν πῆγε γὰ εἰρήσιν στὸν Ὑπουργὸ, ὁ ἀναποδογῆρισε δύο σπουδαῖατα νομοσχέδια, ποὺ εἶχε σχεδίασει, ἐπειδὴ τὸν τρώμαξε μὲ τὴν χρονολογία, τὰ ἄθρα καὶ τὰ νοῦμερα, ποὺ

ἐβγαλε μέσα ἀπὸ τὰ χίλια συρταράκια τῆς μνήμης του. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐνοῖσσε τόσο πολὺ πῶς εἶναι ἀπαράτητος». Συνεχίζω ἀπαριθμῶν τίτλους κεφαλαίων: «Γραφειοκρατικὴ τυραννία», «Ὁ συγκεντροποιησμός», «Διὰ τὸν ἐντυπώσεως», «Ἡ Ἐβκόλος Ἄσπερ», «Αἱ συμβολεῖται καὶ ἐπιτροπαί», «Ἡ διαδικασίαι» [μία παρένθεσις: ὁ σκοπὸς ἀμύζει τὰ μέσα, ἐπ' ὅσον, ὅμως, τὰ μέσα δὲν σπῖλάνον τὸν σκοπὸν: αὐτὸ εἶναι τὸ πῆρες διάγραμμα γνωστὸ τὰ γματος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας: ἡ ἀπέραντη ὅμως διαδικασίαι (μέσον) σπῖλῶνται τὸν σκοπὸν (εὐρυθμὸς λειτουργία τοῦ Κράτους) διότι ἐν ὀνόματι τῆς (τῆς διαδικασίας) ταλαιπωροῦνται τὸσον οἱ πολιταῖ ὅσον καὶ τὸ Κράτος], «Ἡ πολυνοῦσις», «Οἱ ἐπιστιμωμενοι», «Ἡ ἀναδιοργάνωσις», «Παρεξήγησις τοῦ μύχθου», «Ὁ Τσῶρτσιλ ἐξηγῆ», «Πραγματικὴ εἰσβολή», «Αἱ ἀρμοδιότητες», «Ἀνάγκη συντονισμοῦ», «Νέοι στόχοι, νέες ἐπιπέδες».

Ἐνῆ ἀκόμη αὐτοῦτον τίτλου τοῦ βιβλίου ἐπιτρέπω μὴ νὰ παραθέσω:

«Ὁ Τσῶρτσιλ... ἐδίδακεν ὅτι ἡ ἐργασία γραφείου δὲν εἶναι ἐργασία ἀποθήρασις. Καὶ συνεπὸς δὲν ἐνδιαφέρουν οἱ ἄρες ἀλλὰ τὸ ἔργον. Φυσικὰ, λέγει ὁ συγγραφεὺς, ὑπάρχουν καὶ λόγοι συντρέχοντες εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ... «καὶ δὲν εἶναι, ἐπίσης, ἐπιτετραμένον τὸ κριτήριον [τοῦ χρόνου] διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὑπαλλήλου, διὰ τὴν ἡθικὴν ἱκανοποίησιν του καὶ ἐντέθεν διὰ τὴν συμπεριφορὰν καὶ ὀδιστικαὶ ὑπηρεσίαν του πρὸς τὸν πολίτην, νὰ ἐγκειται μόνον εἰς τὴν διάρκειαν καθηλῶσεως του εἰς τὸ γραφεῖον... Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως βαπτικῆ εἶναι ἡ τοιάτη μορφή ἐργασίας. Ὀδηγεῖ εἰς μαρμαρὸν νυχιῆς καὶ εἰς ἐξασθένειαν βιολογικὴν. Καὶ ἡ ἐπιβάρυνσις ἀποβαίνει πολλὰ πῆ...»

Ἡ μελέτῃ τοῦ κ. Μιχάλου διακατέχεται ἀπὸ δύο ἀρχάς: ἡ μία ἐκφράζεται ρητῶς, εἶναι ἡ πρώτη πρότασις τοῦ προλόγου, «Ἡ διοικητικὴ μεταρρυθμίσις, μὲ λογικὴν ἀξιολογήσιν, προβαδίζει πῶς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως», ἡ δεύτερα ἀρχὴ εἶναι τὸ ἑλληνικὸν ρητόν: «Ὅκ ἐν τῷ πολῷ τὸ εὐ ἄλλὰ ἐν τῷ εὐ τὸ πολῷ».

Μία διαπίστωσις καὶ μία εὐχή, ἀντὶ συγγραφήσιν πρὸς τὸν συγγραφέα: Μέσος καὶ τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου εὐρίσκει εἰς πολλὰς ἐμπειρίας, προσωπικὰ καὶ γνωστῶν τὸν προσώπων. Αὐτὴ ἡ διαπίστωσις. Αὐτοῦρα. Καὶ ἡ εὐχή, τὴν ὅποιαν μοιραζόμεθα μὴ τὸν συγγραφέα πολλοὶ Ἑλληνας: νὰ παραμείνῃ μόνον ἱστορία ἡ περιγραφομένη εἰς τὴν Διοίκησιν κατὰστασις. Τότε ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου θὰ ἔχη ἐπιτευχθῇ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ βιβλίου σκοπός.

Γ. Θ. ΛΥΜΠΕΡΑΚΗΣ

Ἀφορμὴν εἰς τὴν πρόθεσιν συνοπτικῆς παρουσιάσεως τῶν βιβλίων τὰ ὅποια ἀκολουθοῦν ἔδωκεν ἡ μελέτῃ τῆς βιβλιογραφίας εἰς τὰ πλαίσια ἐρεῖνης ἡ ὅποια διεξάγεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Κέντρον Κοινο-